

Mandl Károly (Wien) és Kiss Árpád (Buda-pest): Új kelet-szibériai növények.

Orosz hadifogságunknak Nikolszk-Usszuriszkban (Kelet-szibéria) eltöltött éveit alatt abban a szerencsés helyzetben voltunk, hogy mint az Orosz Földrajzi Társaság helybeli intézetének, illetőleg az Orosz állami Vetőmagvizsgáló Állomás és Mezőgazdasági Múzeum alkalmazottai, az ugyanott alkalmazásban levő bajtársainkkal, dr. Mühldorf Antal-lal, dr. Nagy Endré-vel és Petrzilka Károly-lyal együtt növénygyűjtéssel rendszeresen foglalkozhattunk. A gyűjtött rendkívül gazdag anyag az említett intézetek alapvető gyűjteményeit képezi.

Közülünk az egyik, hazatérte alkalmával az autentikus példányok egy részét hozta magával, míg a másik, mint későbbben hazatérő dr. Hoffer András és dr. Nagy Endre közreműködésével egy nagyobb — részint az említettek hátrahagyott magán gyűjteményeiből, részint dr. Elek Imre gyűjtéséből, főleg azonban a Mezőgazdasági Múzeum igazgatójának Savary M. Agoston-nak ajándékából származó —, gyűjteményt szerzett meg; és hozott haza — a Magyar Vöröskereszt anyagi támogatásával — a Magyar Nemzeti Múzeum részére.

A több mint 1000 fajt magában foglaló és különösen új formákban gazdagnak ígérkező, nagyrészt meghatározott gyűjteménynek a legújabb orosz irodalom adataival való összevetését, annak hozzáférhetetlensége egyelőre még hátráltatja. Jelen dolgozatunkban egy pár új növény diagnózisát adjuk, az idevonatkozó megfigyeléseink közlését kényszerűségből egy későbbi alkalomra halasztva el.

*

***Alnus Alisoviana* Mandl n. sp.**

Sect. *Gymnothyrsus* Spach.

Arbor mediocris. Cortex arboris, etiam ramulorum brunneo-fusco-griseus, ramuli novelli pallide-brunnei, parce pubescentes. Gemmae ovato-rotundatae, usque 9 mm. longae. Inflorescentia masculina, hyberna (nondum florentia) ca. 4—4.5 cm longa, cylindraceo-clavata — ergo apicem versus sensim incrassata —, basi 3 mm., apice 7 mm. crassa, florenti tempore usque 10 cm. longa, basi 4 mm., apice 8 mm. crassa. Inflorescentia fructifera breviter pedunculata pedunculo 2—3 mm. longo, initio ca. 20 mm. longa et 8 mm. crassa, cylindrica, dein crassior, oblongo-cylindrica, squamis tenuibus pro more densissimis. Folia orbicularia, vel late ovalia, saepius longitudine latiora, ca. 6 cm. longa et totidem lata, duplicato serrata, supra fere glaberrima, vel pilosula, subtus praesertim ad nervos molliter pilosa, intense glauca. Nuculae anguste alatae.

Crescit rare in silvis frondosis mixtis ad rivulum prope oppid. Nikolsk-Ussurisk in Siberia orientali. Floret initio Apr.

Dedicavi ad honorem clarissimae Eugeniae N. Klubkova-Alisowa, conservatoris herbarii Instituti Geograph. Rossic. oppid. Nikolskiensi.

Proximo *A. incanae* (L.) Willd. et *A. hirsutae* Turcz. (ad quam E. H. Wilson in: Enumeration of the woody plants collected in Western China 1916. etiam *A. tinctoriam* Sarg. contrahit) differt praecipue amentis masculinis brevioribus apicem versus clavato-incrassatis, nec cylindricis, squamis inflorescentiae fructiferae numerosioribus et tenuioribus, foliis semper latioribus latitudine aequilongis vel ea brevioribus.

***Paeonia vernalis* Mandl n. sp.**

(*Paeonia obovata* Maxim. Prim. fl. Amurensis (1859.) p. 29 pro parte minore; et Komarov: Fl. Mands. II. p. 226. pro parte minore.)

Rhizoma e collo brevi crasso tuberibusque cylindrico-elongatis, subhorizontalibus saepe plusquam 1 cm. crassis constans. Caulis 7 dm. altus flexuosus basi squamis magnis rube-scenti-suffultis circumvallatus, 3—4 foliatus. Folia florem semper superantia, erecta, inferiora biternata, supremum simpliciter ternatum. Foliola elliptica integerrima, usque 1.3 dm. longa et 7 cm. lata, breviter acuminata, basi in petiolum (in foliolis terminalibus sat longum) arcuato — et decurrenti — attenuata, subtus pallidiora, glaberrima. Flos unicus, terminalis; pedunculus 1.5—7 cm. longus. Sepala elliptica, petala oblongo-obovata, candida, micantia, 3—5 cm. longa, radiatim patentia. Stamina 1.5—2 cm. longa; filamenta basi atrovio-lacea superne cum antheris candida. Folliculi 1—2 (rarissime 3.) divaricati, glaberrimi, cum stigmate atroviolaceo, usque 3 cm. longi et 0.8 cm. crassi. Fructum maturum non vidi. Floret ab initio Maji usque ad initium Junii.

Crescit in silvis frondosis intactis prope oppid. Nikolsk-Ussurisk. in Siberia orientali.

Proxima *P. obovatae* Maxim. l. c., a qua differt pedunculo brevi, ad summum 7 cm. longo (nec 7—16 cm. longo) folio supremo semper brevioris, flore majore, petalis radiatim patentibus, nec conniventibus, candidis, nec roseis, colore filamentorum, floretque quam *P. obovata* 20—30 diebus serius.

***Corydalis repens* Mandl et Mühldorf n. sp.**

Tuber sphaericum 7—12 cm. in diametro. Caulis simplex, rarissime ramosus, decumbens, 10—20 cm. longus, basi, saepe procul tubero, folio squamiformi unico et ca. medium foliis 2—3 glaucescentibus, albo-pictis, vel rare viridibus, ternatis vel biternatis obsitus; foliorum caulnorum laciniae ovatae vel obovatae, margine integro, vel rare apice dilatato et pectinatim inciso, petiolulata. Racemus 2—20 florus. Bractee

ovatae, integrae. Corolla rosea, alba, vel coeruleo-alba 13—19 mm. longa. Calcar 7—11 mm. lg. Pedicelli fructifera 10—22 mm. lg. Capsula obovata 15 mm. lg., 7 mm. lt. margine serrata. Stylus 1.5 mm. lg., ovarium 4 mm. lg., 1.5 mm. lt. Semina 1.5—2 mm. in diam., nigra, nitentia. Floret a medio Aprili usque ad medium Majum.

Habitat in humosis silvaticis ad rivulos non procul oppid. Nikolsk-Ussurisk in Siberia-orientali.

A *C. ambigua* Cham. et Schlttdl. vera (Maxim. Prim. fl. Amurensis p. 37., nec N. Busch in Fl. Siberiae et Orientis extremi I. (1913.) p. 64. nec Komarov Fl. Mands. II. p. 350., qui speciem hanc et *C. remotam* Fisch. invicem confuderunt) differt caule supra tuberculum flexuoso repente, foliis late ellipticis vel elliptico-oblongis, imprimis autem, capsula elliptico-obovata vel obovata (latitudine duplo longiore) nec lineari-oblonga (id est latitudine usque decies longiore). Floret 7—14 diebus serius ac *C. ambigua*.

Variat: 1. var. **pectinata Mandl var. n.**

Folia ternata, vel biternata, laciniae virides, albo pictae, petiolulatae, apice pectinatim incisae vel raro fissae.

2. var. **immaculata Mandl var. n.**

Folia ternata vel biternata, laciniae rotundato-obovatae, basi cuneatae, petiolulatae, integrae, virides.

Euphorbia Savaryi Kiss n. sp.

(E sectione *Tithymalus* (Scop.) Boiss., e grege *Esula*.)

Annua, habitu *E. helioscopiae* L., sed altior, basi pluricaulis, caulibus 1—2 dm. altis, erectis vel adscendentibus, saepe ramis lateralibus praeditis. Foliis basilaribus nullis, caulinis sparsis, inferioribus obovatis, in petiolum sensim attenuatis, superioribus late oblongis vel oblongo-oblongeolatis, in petiolum, saepe 1 cm. longum sensim attenuatis, usque 2 cm. latis, supremis subsessilibus, omnibus, sicut tota planta, glaberrimis, laete viridibus, opacis, subtus pallidioribus, integerimis, apice obtusis, tenuibus, pinnatinerviis. Inflorescentia terminalis (saepe etiam lateralis,) quinqueradia, radiis inaequalibus, iterum dichotomis. Foliis umbellaribus oblongis vel oblongo-lanceolatis in basim sessilem attenuatis, obtusis; floralibus e basi late cuneata deltoideis, latitudine parum longioribus, obtusis vel parum acutiusculis. Involucrum campanulatum, intus glabri, lobis tubo brevioribus, sublinearibus; glandulis semilunatis, cornubus tenuibus, glandularum crassitie fere duplo longioribus, apice fere subulato-ceraceo. Bracteolae inter flores masculinos obsoletae. Capsula glaberrima, laevis, profunde trisulcata, globoso-depressa. Semina ovata, laevia, atrofusca, nitida, carunculo subnullo.

Legi 28. VIII. 920 in solo humoso, nunc subculto ad marginem silvae intactae nuper extirpatae ad rivulum Ra-

kowka, non procul pago Rakowka ad oppid. Nikolsk-Ussurisk in Siberia orientali.

Dedicavi ad honorem clarissimi Augusti M. Savary, directoris Musei botanici oppid. Nikolskiensi.

Species valde memorabilis habitu *E. helioscopiae* L. sed seminibus laevibus, glandulis longe bicornutis ad *E. esulam* L. et *E. mandshuricam* Max. spectat a quibus radice annua foliis floralibus, etc. egregie differt.

Viola Mühldorfi Kiss n. sp.

(E sectione *Chamaemelanium* Ging subsect. 1. *Monophyllos* W. Beckr. in Beih. Bot. Centralblatt XXXVIII. II. p. 45.)

Perenne, rhizoma album, tenue, horizontale, longe repens, saepius plures dm. longum ramosum, apice solum folia basilaria 1—3, vel etiam caulem unicum, floriferum emittens, nudum, vel squamis raris instructum, in tota longitudine radicibus adventiciis, tenuibus, valde ramosis praeditum. Folia omnia subtus ad nervos, sparse, margine dense pilosa. Petiolus patule pilosus. Folia basilaria unum vel duo raro tria, in statu florendi plus minus evoluta, interdum deficientia, longe petiolata, reniformia, basi profunde cordata, apice plerumque breviter acuminata, rarius obtusata, 2—3 cm. in diametro, — margine dentato-crenata, dentibus incurvatis, superioribus accrescentibus, saepe sat elongatis, rectiusculis. Stipulae basilares parvae, lanceolatae, fuscae. Caulis, unicus, simplex, 1—2.5 dm. altus, dense patule pilosus, medio folium unicum, illis basilariibus similem, longe petiolatum, — raro deficientem — in apice folia 2—3 breviter petiolata, conferta, dissimilia, incurvato-fere repando dentata gerens; quorum exterius e basi vix cordata, vel fere truncata, late ovatum, longe acuminatum, ovato-acuminatum, interius minus et angustius, intimum, si adest, lanceolatum subintegerrimum. Stipulae parvae, ovatae, acutiusculae, subintegrae, vix 2—3 mm. longae. Flores axillares singuli, rarius bini, 3—3.5 cm. lati cum pedicellis ca. 3 cm. longis, pilosiusculis, folia superantibus, in parte suprema bracteolatis. Sepala angusta, lanceolata, acutiuscula, integra, trinervia, appendice brevissime subtruncato. Petala ovata, aurea, atro-nervata, lateralia barbata, infimum cum calcare 2.5 cm. longum, calcare crasso, pallido, 2 mm. longo. Ovarium glabrum. Stylus sursum capitato-incrassatus et hirsutus. Capsula ovata, acutiuscula, 1.3 cm. longa. Semina pallida, rotundata 3 mm. in diametro. Floret Majo.

Habitat secus rivulos in humidis silvarum semper gregarie sat frequens prope oppid. Nikolsk-Ussurisk in Siberia orientali.

Dedicavi ad honorem clar. amici Antonii Mühldorf qui plantam hanc mecum legit.

A proxima *V. acutifolia* (Kar. et Kir.) W. Beckr. l. c. p. 263. pilositate multo densiore, caule semper solitario,

foliis radicalibus majoribus, minus acuminatis, saepe apice obtusatis stipulis minoribus, flore plerumque solitario, majore, longe pedunculato, sepalis lanceolatis nec linearibus, petalis latioribus differt. *A. V. glabella* Nutt. pilositate, rhizomate tenui, caule etiam medio fere semper unifoliato, foliis et floribus etc. egregie differt.

***Viola Alisoviana* Kiss n. sp.**

E grege *Estolonosae* Kupffer subsect. *Plagiostigma* Godr. in sect. *Nominium* Ging.

Acaulis, astolona, tota minute sparse puberula. Rhizoma breve, perpendiculare, pallide-flavido-fuscum, fibrosum, fibris validis, pallidis. Folia omnia basilaria initio breviter petiolata, petiolis anguste alatis, exteriora e basi truncata triangulari-ovata, interiora multo majora e basi subtruncata vel cuneta oblonga, vel lanceolata, vel anguste-oblonga, marginibus fere parallelis, aestivalia longius petiolata, petiolis saepius angustissime alatis illis interioribus similia, sed multo majora apice obtusa vel acutiuscula, adpresse, saepius irregulariter crenata. Stipulae foliorum exteriorum lanceolatae, interiorum fere lineares, petiolo longe adnaeae, pars libera triangulari acuminata, in foliis interioribus fere linearia, integerrima vel denticulo uno-alterove, brevissimo praedita. Pedunculi numerosi usque 1 dm. longi, medio, vel supra medium bibracteolati, bracteolis elongato-anguste-linearibus 5—10 mm. longis. Flores mediocres. Sepala lanceolata, acuta, appendicibus parvis, puberulis subdentatis. Petala ovato-oblonga, imberbia, caeruleo-violacea aut violacea, — rarius alba vel pallide rosea —, fauce pallidiore, nervis atrocoloratis. Petalum infimum longe calcaratum — cum calcaribus 1.6—1.8 cm. longum —, calcaribus gracilibus, cylindrico, recto, vel subincurvato, obscurius quam petala colorato, multoties quam appendix longiore. Stylus ad basin geniculatus apicem versus sensim crassatus, vix marginatus, brevi rostellatus. Ovarium glabrum. Capsula ovata, obtusa, glabra, stylo mox uncinato (nec recto) 16 mm. longa. Flores cleistogamos non vidi. Floret Majo.

Habitat in arenosis et pratis siccis gregatim prope oppid. Nikolsk-Ussurisk in Siberia-orientali.

Dedicavi ad honorem clarissimae *Eugeniae* N. Klobukowa-Alisowa, conservatoris herbarii Instituti Geographici Rossici in opp. Nikolsk-Ussurisk.

A proximis speciebus imprimis a *V. chinensi* G. Don habitu minore, rhizomate pallido, tenuiori, petiolis foliorum lamina subaequilongis, vel parum longioribus, floribus minoribus, varie coloratis, petalis imberbibus, calcaribus graciliore et longiore, capsula duplo minore, stylo in fructu deorsum, uncinato (nec recto) differt, floretque quam illa 20—30 diebus serius. A *V. Gmeliniana* R. et Sch. praecipue foliis longius

petiolatis, subtruncatis nec sensim attenuatis, calcaribus appendicibus multo longiore, gracilibus etc. differt. A *V. phalacrocarpa* Maxim. foliis multo angustioribus (nec ovatis), subcordatis, petalis imberbibus differt. A *V. perpusilla* De Boissieu in Bull. Soc. Bot. France LV. (1908) p. 468. in Yunnan nascente foliis aliis, stipulis alte adnatis, sepalis integerrimis nec denticulato-ciliatis, calcaribus tenuiore, stigmatibus parum marginato differt.

Variat. **f. albiflora Kiss n. f.**

a typo differt flore albo vel pallide roseo calcaribus semper roseo.

(A növénytani szakosztály 1921. június 11-én tartott üléséből.)

Szabó Zoltán: A *Dipsacus silvestris* torsus De Vries tenyésztése a budapesti tudományegyetemi növénykertben.

A *Dipsacaceae* család tanulmányozása során már az 1906. év óta igyekeztem a budapesti tudományegyetemi növénykertben mindazokat a fajokat tenyészteni, amelyeket a botanikus kertekből, vagy a termőhelyekről meg lehetett szerezni. A tenyésztések egyrészt az egyes fajok megismerése, másrészt alaktani kísérletek céljából történtek.

A *Dipsacus-félék* ágrendszerének, virágzatának és edénynyaláb-csatlakozásának tanulmányozása, továbbá a tenyésztett fajokon észlelt többrendbeli rendellenesség, kisebb-nagyobb fokú torsió, összenövés stb. felhívta figyelmemet H. De Vries klasszikus tanulmányára és az általa kitenyésztett *Dipsacus silvestris torsus* alakra.¹

A müncheni botanikus kertből „*Dipsacus silvestris torsus*“ név alatt kapott terméseket 1915. évi áprilisában elvetve, csak néhány példányt tenyésztettem, amelyek azonban valamennyien *normálisak* voltak (1916.), hasonlóképpen ezek lezármazottjai, az 1918. évben tenyésztettek. E példányok valamennyien a többi fajhoz hasonlóan minden különleges kezelés nélkül tenyésztettek. Látva a kedvezőtlen eredményt, nagyobb mennyiségben vettem el 1920. április 3.-án az 1916. és 1918. évi terméseket, arra számítva, hogy a nagyobb mennyiségű példány között akad néhány csavarodott is, amely az ágrendszerre és levélállásra vonatkozólag fontos adatokat fog szolgáltatni. A sűrűn vetett termések május hó végéig palántává

¹ H. De Vries, Ueber die Erbllichkeit der Zwangsdrehung. Ber. d. Deutsch. Botan. Gesellsch. 1889. VII. p. 291. — Monographie der Zwangsdrehungen. Pringsheims Jahrbücher XXIII. 1892. p. 13. — Hugo De Vries Opera e periodicis collata vol. V. 1920. p. 159—166., 232—406.